

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

מנשה / אפרים חלק ב', או מה רצו בנות צלפחד?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

בדברינו **לפרשת פנחס**, עוררנו את השאלה מי קודם למי: מנשה הבכור לאחיו הצעיר אפרים? או אפרים שהועדף על ידי יעקב אבינו ומשה רבנו? בסוף דברנו הבטחנו להסביר למה בנות צלפחד קשורות לשאלה זו והגיע הזמן לשלם את החוב.

בפרשת פנחס הסברנו כי אפרים היה אמור להנהיג ולכן, הוא נבחר לעמוד בראש הדגל של בני רחל, כמבואר בפרשת במדבר. נוסף כי מעמדו של אפרים כראש דגל, נשמר גם אחרי הכניסה לארץ, שהרי ראשי הדגלים הם שהקיפו את נחלת שכינה (=בנימין). (הדברים יוסברו באריכות בספרי החדש 'צפנת שמואלי' שיצא לאור בע"ה בקרוב). אף על פי כן, בני שבט מנשה לא קיבלו הכרעה זו, (עיינו באריכות בספרי 'צפנת ישעיהו' בביאור פרק ט' יח).

עם ההגעה לגלעד ושחרורו מידי סיחון, ראו בני מנשה את עצמם כמנהיגים, שהרי הם היו הראשונים לקבל את נחלתם ההיסטורית. דבר זה היה נכון במיוחד לבני חצי שבט מנשה, שהיו צאצאים של פילגשו הארמיה של מנשה (דבה"א ז' יד). הבעיה הרוחנית שנלוותה להשקפה זו, הייתה שהיא נתנה עדיפות לנחלה בעבר הירדן המזרחי, על פני נחלה בעבר הירדן המערבי. (בעיה מסוג זה התעוררה גם בתקופת יהושע בן נון כשבני מנשה יחד עם בני גד ובני ראובן בנו מזבח ממזרח לירדן, עיינו יהושע כ"ב י, ואכמ"ל).

בנות צלפחד היו צאצאיות של חפר, כמפורש בפרשת פנחס: "וּצְלַפְחָד בֶּן חֲפָר" (כ"ו לג). חפר היה בנו של גלעד, בן מכיר בכורו של מנשה, בכור יוסף, כמפורש בספר יהושע: "וַיְהִי הַגּוֹזֵל לְמִטָּה מְנַשֶּׁה כִּי הוּא בְּכוֹר יוֹסֵף לְמִכְיָר בְּכוֹר מְנַשֶּׁה... וּצְלַפְחָד בֶּן חֲפָר בֶּן גְּלָעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה" (י"ז א-ג).

אם כך, גם צלפחד היה אמור לקבל נחלה בגלעד. כמבואר גם בספר דברים: "וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת הַגְּלָעָד" (ג' טו). סיפורן של בנות צלפחד מופיע בספר יהושע בתוספת חשובה: "וַתִּקְרַבְנָה לְפָנָי אֲלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְלִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים לְאִמֵּר יִקָּח צִוְיָה אֶת מִשָּׁה לְתֵת לָנוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵינוּ וַיִּתֵּן לָהֶם אֵל פִּי יְקֹחַ נַחֲלָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִיהֶן: וַיִּפְלוּ חֲבָלֵי מְנַשֶּׁה עֲשָׂרָה לְבַד מֵאַרְץ הַגְּלָעָד וְהַבָּשָׁן אֲשֶׁר מַעֲבָר לַיַּרְדֵּן: כִּי בְנוֹת מְנַשֶּׁה נָחְלוּ נַחֲלָה בְּתוֹךְ בְּנֵי וְאֶרֶץ הַגְּלָעָד הַזֹּאת לְבְנֵי מְנַשֶּׁה הַנּוֹתָרִים: וַיְהִי גְבוּל מְנַשֶּׁה מֵאֲשֶׁר הִמְקַמְתָּת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי שָׁכֶם וְהַלֵּף הַגְּבוּל אֶל הַיַּמִּין אֶל יִשְׂבִּי עֵין תְּפוּחָה" (י"ז ד-ז).

אם כך, זכינו ללמוד כי בנות צלפחד בקשו נחלה בעבר הירדן המערבי, בתוך בניו של מנשה, מאשתו הישראלית. בכך תקנו את רצונו של חצי שבט מנשה, לקבל נחלה בגלעד, בעבר הירדן המזרחי.

אם אכן דברינו נכוחים, נוכל להציע גם עומק נוסף בדברי חז"ל הבאים: "וַתִּקְרַבְנָה בְנוֹת צַלְפַּחַד, אוֹתוֹ הַדּוֹר הָיוּ הַנְּשִׂימוֹת גּוֹדְרוֹת מֵהַשְּׂאֲנִימוֹת פּוֹרְצִים... כִּי אָמַר ד' לָהֶם מוֹת יָמוֹתַי בְּמַדְבַּר וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אִישׁ כִּי אִם כֶּלֶב בֶּן יְפוֹנָה, אִישׁ וְלֹא אִשָּׁה, עַל מַה שֶּׁלֹּא רָצוּ לִיכַנֵּס לְאֶרֶץ אֲבֵל הַנְּשִׂימוֹת קָרְבוּ לְבַקֵּשׁ נַחֲלָה בְּאֶרֶץ לְכַד נִכְתְּבָה פְּרִשָׁה זֶה סִמוּךְ לְמִיתַת דּוֹר הַמַּדְבַּר, שֶׁמִּשֶּׁם פְּרָצוּ הַנְּשִׂימוֹת וְגַדְרוּ הַנְּשִׂימוֹת" (במדבר רבה (וילנא) פרשת פינחס פרשה כא י [כז, א]). "נתן נתן להם אחוזת נחלה (במ" כ"ז ז), מלמד שנטלו בנות צלפחד בעבר הירדן ובארץ כנען, דכתיב נתן נתן, ואף יעקב אבינו ראה שנטלות בכאן ובכאן, שנאמר 'בנות צעדה עלי שור', זה הירדן שנעשה למשה כחומה מלהכנס לארץ, ואמר לו: בנותיך נוטלות כאן וכאן".

גם מדברים אלה נלמד שיבחן של בנות ישראל, אוהבות ארץ ישראל שהודה הקב"ה לדבריהן.

<p>לע"י רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"י ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לע"י מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלבי"ע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לע"י הרב אשר וסרטיל ז"ל נלבי"ע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לע"י ר' אליהו כרמל ז"ל נלבי"ע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לע"י הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י' באייר תשע"א</p>	<p>לע"י הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לע"י מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלבי"ע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לע"י **בן ציון גרוסמן** נלבי"ע כ"ד בתמוז תשע"ז
לע"י **הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד**

חמדת האנציקלופדיה התלמודית

הפרשה באנציקלופדיה התלמודית

פרשת מטות

"וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רֵאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר וְגו' אִישׁ כִּי יָדַר נָדַר לֵה' אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבַע לְאִסּוּר אִסּוּר עַל נַפְשׁוֹ
לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה" (ל, ב-ג)

רש"י: ראשי המטות – למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה (ספרי ח), ואם אין יחיד מומחה, מפר בשלשה הדיוטות (נדרים עח ע"ח)

התרת נדרים

**בהתרת נדרים של שלושה, ובהפרת נדרים של בעל, האם הנדר נעקר למפרע, או רק מתבטל מכאן ולהבא?
האם תפילת "כל נדרי" שבלי ליום כיפור הוא ענין של התרת נדרים?**

דין התרת נדרים ומקורה. התרת נדרים כתבו ראשונים שמובנה כמו התרת קשר, כאדם שמצא חבל קשור והתירו (תשובות המיוחסות ס"י רמב, והובאה בבית יוסף ריש ס"י רכח ובט"ז שם ס"ק ד), ויש מפרשים מלשון היתר, בניגוד לאיסור (עי' ר"ן נדרים עז ב).

מי שנדר וניחם - התחרט - על נדרו, הרי זה נשאל לחכם ומתירו (רמב"ם נדרים פ"ד ה"ה; טור ושולחן ערוך יורה דעה רכח א), והלשון "נשאל" ביאר התוס' יום טוב (שבת פכ"ד מ"ה) שמפני שהנדר הניתר על ידי חכם צריך חקירה על ידי החכם על החרטה ועל הפתח, לכן אמרו "נשאלים" שהחכם שואל בהם. במקורה של התרת נדרים נחלקו תנאים (עי' משנה וברייתא חגיגה י א), וכתב הרמב"ם שדבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב, אלא כך למדו ממשנה רבנו מפי הגבורה שזה הכתוב כאן לא יחל דברו היינו שלא יחלל הוא בעצמו בשאט נפש, כענין שנאמר וְחָלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ (ויקרא יט יב), אבל אם ניחם וחזר בו, חכם מתיר לו (רמב"ם שבועות פ"ו ה"ב; סמ"ג לאו רמא), ולפי שאין לו ראייה בתורה אמרו חכמים שהיתר נדרים פורחים באויר (פירוש המשנה לרמב"ם נדרים פ"י מ"ח וספר המצוות עשה צה).

גדרה. בגדר ההתרה אמרו שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו (ברייתא בכתובות עד ב; ירושלמי כתובות פ"ז ה"ז ונדרים פ"ו ה"ד ונזיר פ"ד ה"ד), ועושהו כאילו לא היה עליו נדר ולא חל עליו נדר מעולם (תוס' נזיר כא ב ד"ה ואי), שהרי החכם עושה את הנדר כטעות, שעל דעת כן לא נדר כלל, ונמצא שהרי זה כאילו לא היה הנדר מעולם עליו כלל (תוס' נזיר כא ב ד"ה מר זוטרא ופירוש הרא"ש שם ב). וכן אמרו בברייתא (כתובות שם): מה בין חכם לרופא - שהמקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה, מקודשת, והמקדש על מנת שאין עליה מומים ונמצאו עליה מומים והלכה אצל רופא וריפאה, אינה מקודשת - שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא, שמומים עד עכשיו היו עליה, ונדרים כשמתיר לה החכם אינם נדרים וכאילו לא היו עליה בשעת הקדושים (רש"י שם), ועוקרם למפרע (תוס' שם ד"ה חכם). וזהו ההבדל בין התרת החכם להפרת הבעל, שהחכם עוקר הנדר למפרע והבעל אינו מיפר אלא מכאן ולהבא.

התרת "כל נדרי". מנהג קדמונים מימי הגאונים לומר בליל יום הכפורים "כל נדרי" (ר"י גיאת הלכות יום הכפורים ורא"ש יומא פ"ח ס"י כח בשם רב סעדיה גאון ורב נטרונאי גאון וסדר רב עמרם גאון ח"ב עמ' 342 וראב"י ס"י תקכט בשם רב פלטי גאון, וכתב הטור אורח חיים תריט שכן פשט המנהג בכל המקומות; שלחן ערוך שם א). הנוסח הותקן בתחילה בלשון עבר, היינו על נדרים שנדרו מיום כפורים שעבר עד יום כפורים זה, והוא התרת נדרים (ראב"ן ערוכין פ"ג וראב"י שם בשם זקנו, והוא הראב"ן, ורא"ש יומא שם, ועי' ביאור הגר"א לשו"ע תריט שגירסא זו עיקר). ותיקנוהו בליל יום הכפורים מפני שכל הנדר כאילו בנה במה והמקיימו - ואינו מתירו (ר"ן נדרים כב א) - כאילו הקריב עליה (נדרים נט א), בזמן איסור במות (ר"ן שם), ויום הכפורים מכפר להשב מרשעו, ובעברות של נדר אין הכל בקיאים שהיא עברה ואינו שב ללכת לחכם להתיר לו - או שיש שאינו זוכר את הנדר ושכחו (שבלי הלקט השלם ס"י שי בשם ר' ישעיה) - לפיכך התקינו לשליח ציבור לאומרו קודם התפילה, כדי שתהיה התשובה קודמת ליום הכפורים (ראב"ן שם וכעין זה ברא"ש יומא שם). והגר"א (שם) כתב שאומרים אותו ביום הכפורים משום שבהתרת נדרים כתוב "והניא וגו' והי יסלח". ולפי שזוהי התרת נדרים אומרים אותו שלוש פעמים (רא"ש שם וארחות חיים סדר יום הכפורים). ומעמידים שני אנשים על יד הש"ץ, שהתרת נדרים בשלושה (עי' דרכי משה או"ח ס"י תריט אות ג ומגן אברהם ס"י תקסו ס"ק י). ואף על פי שבהתרת נדרים צריכים חרטה וצריכים לפרוט את הנדר, מכל מקום הרי זה כאילו כל אחד ואחד מתחרט לפני החכם, שהרי כולם יושבים שם והש"ץ שלוחם ושליח החכם להתיר הנדרים (ראב"ן שם), ואנו עדים ("אנן סהדי") שכל מי שעבר על נדרו מתחרט מעיקרו כדי להנצל מעונש (רא"ש שם; שבלי הלקט שם, ועוד). ומפני שאין התרת נדרים בשבת וביום טוב אלא לצורך, אומרים אותו קודם התפילה ומבעוד יום (ראב"ן שם; מהרי"ל; רמ"א בד"מ ובשו"ע שם א).

ויש מהגאונים והראשונים שקראו תגר על כל עיקר התרה זו של "כל נדרי" שאין כאן חרטה ולא פירוט ולא שלשה מתירים, וכתבו שאין נוהגים לא בשיבות ולא בכל מקום להתיר נדרים לא בראש השנה ולא ביום הכפורים (ריצ"ג שם בשם רב נטרונאי גאון שכך אמר רב יהודאי גאון, ושם בשם רב האי גאון ועוד, וכן ברא"ש שם בשמם). ורב האי גאון (מובא בשבלי הלקט שם) תיקן לומר לא בלשון התרת נדרים אלא בלשון של בקשת רחמים מהקב"ה שיסלח אם עברו בשוגג או באונס על נדרים ואיסורים ושבועות. ורבנו תם (בספר הישר ס"י קמד ובתוס' נדרים כג ב ובכל הראשונים בשמו ע"פ הגמרא שם: הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר וכו') תיקן לומר "כל נדרי" לא בלשון עבר אלא בלשון עתיד, היינו מיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה, וכן כל הנוסח, ואין הכוונה להתיר נדרים שנדרו, אלא לבטל נדרים שידרו. וכן נוהגים בימינו ברוב קהילות ישראל. ויש שנהגו לצרף את שתי הנוסחאות ולומר בלשון עבר ובלשון עתיד: "מיום כפורים שעבר עד יום הכפורים זה, ומיום כפורים זה עד יום כפורים הבא עלינו לטובה" (עי' שו"ת רדב"ז ח"ד ס"י אלף קז וכנסת הגדולה הגהות הטור ס"י תריט ושו"ת שאלת יעב"ץ ח"א קמה וארץ חיים יו"ד ריא ב, וכן נהגו הפרושים בארץ ישראל, עי' ספר ארץ ישראל להר"ם טוקטשינסקי ס"י יא)¹.

¹ מתוך עי' התרת נדרים, כרך יא, פרקים א, ב, טז

פרשת מסעי

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ פנעו זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ פנעו לגבלתי" (לד, ב)

גבולות הארץ

בימות המשיח. הארץ שניתנה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, שטחה מבואר בתורה (בראשית טו יח-כא): מנהר מצרים עד הנהר הגדל נהר פרת, את הקיני ואת הקנזי ואת הקדמני, ואת החתי ואת הפרזי ואת הרפאים, ואת האמרי ואת הפנעני ואת הגרגשי ואת היבوسی. עשר אומות יש כאן ולא נתן לישראל אלא שבע מהן, שנאמר (דברים ז א): החתי והגרגשי והאמרי והפנעני והפרזי והחוי והיבوسی שבעה גוים וגו', והשש: קיני קנזי וקדמוני, לא נתן להם עכשיו, והן עתידות להיות ירושה לעתיד (בראשית רבה פמ"ד; רש"י בראשית שם). וירושה זו תהיה בימי המלך המשיח (ב"ר שם; רמב"ם רוצח פ"ח ה"ד), כשתגיע זכותם של ישראל לשמור את כל המצוות ולאחבה את ה' אהבה שלימה קיימת לעולם (רמב"ן דברים יט ח וט), שנאמר: וְאִם יִרְחִיב יִקְוֶה אֶלֶהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ פֶּאֶשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם וְנָתַן לְךָ אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּבַר לָתֵת לְאַבְרָהָם (דברים יט ח) - זה קיני קנזי וקדמוני (ספרי שם; רמב"ם רוצח שם).

נחלקו תנאים בארצות אלו של קיני קנזי וקדמוני איזו הן, ודעת רבי שהן אדום ומואב וראשית בני עמון (ירושלמי שביעית פ"ו ה"א וקדושין פ"א ה"ח, ובבבלי בבא בתרא נו א: ר' יהודה ובב"ר: רבנן). ורש"י (בראשית טו יט) הביא סמך לדעה זו מהכתוב: אָדוּם וּמוֹאָב מְשֻׁלּוֹחַ יָדָם וּבְנֵי עַמּוֹן מְשֻׁמְעֵתָם (ישעיה יא יד).

בזמן הזה. הגבולות שנצטוו עליהם על ידי משה מפי הגבורה לפני כניסתם לארץ מפורשים בתורה (במדבר לד א-טו).

(א) הגבול הדרומי מתחיל בקצה ים המלח קדמה (במדבר שם ג), היינו בקצהו המזרחי-דרומי של הים, ועוקם ומתרחב המיצר לצד דרום של ארץ ישראל, ונמשך באלכסון למערב עד עצמון, ומשם מתקצר המיצר והולך עד נחל מצרים, והוא מקצוע מערבית דרומית של ארץ ישראל (במדבר שם ורש"י). לדעת התרגום יונתן וירושלמי (במדבר שם) ורש"י ורד"ק (יהושע יג ג) ור"א מזרחי (במדבר שם) והגר"א (יהושע שם) ור"ש סירליאו (בפירושו לירושלמי שביעית פ"ו ה"א) נחל מצרים הוא הנילוס, ולדעה זו נכנסה בכלל הארץ אף ארץ מצרים שעד הנילוס (ר"ש סירליאו שם). אבל רב סעדיה גאון (בתרגומו במדבר שם) והכפתור ופירא (פ"א) והרדב"ז (ח"יב ס"י ב' אלפים רו) כתבו שמסורת בידינו שנחל מצרים הוא "ואדי אל עריש". הגבול הדרומי של ארץ ישראל הוא עד המעלה השלושים לצפון העולם (ע"י רמב"ם קידוש החודש פ"יח ה"ט"ז).

(ב) הגבול המערבי הוא הים הנקרא בתורה: הים הגדול (במדבר לד ו), או: הים האחרון (דברים יא כד), ולגבי האיים שבים אמרו חכמים שרואים כאילו חוט מתוח עליהם ממקצוע מערבית צפונית, היינו מטורי אמנון, עד מקצוע מערבית דרומית, היינו נחל מצרים, וכל מה שהוא מן החוט ולפנים הוא ארץ ישראל, וכל מה שמן החוט ולחוץ הוא חוץ לארץ (תוספתא תרומות פ"ב הובאה בגיטין ח א, ועיי"ש שדעת ר' יהודה שכל האיים שכנגד ארץ ישראל הם עד סוף העולם הם ארץ ישראל, וע"י בתוסי גיטין שם שהסתפקו אם אף היבשות שכנגד ארץ ישראל כארץ ישראל הן), שנאמר: וּגְבוּל יָם וְהָיָה לְכֶסֶם הַיָּם הַגָּדוֹל וּגְבוּל זֶה יְהִיָּה לְכֶסֶם גְּבוּל יָם (במדבר שם), שהמילה "וגבול" מיותרת, ובאה ללמדנו שלא נאמר ששפת הים הוא הגבול אלא לפעמים הים הגדול עצמו הוא הגבול (גיטין שם ורש"י).

(ג) הגבול הצפוני הוא מהר ההר, שבמקצוע מערבית צפונית, עד חצר עינן, שבמקצוע מזרחית צפונית. הר ההר זה אינו אותו הר ההר שמת עליו אהרן הכהן (ר"ש שביעית שם; כפתור ופירא פ"א). על מקומו של הר ההר נחלקו ראשונים: לפי התרגום ירושלמי ורש"י הוא סמוך לאנטוכיא, שנאמר: מֵהַר הַהָר תִּתְּאוּ לְבָא חֶמֶת (במדבר לד ח), ופירושו שחמת זו אנטוכיא, עיר בקצה צפון מערב סוריה. ולדעה זו נכללו בתחום ארץ ישראל גם חלבה וטרפול, שהם מדרום לאותו הר (כפתור ופירא שם, וע"י קרוב לזה במור וקציעה להרע"ב א"ו"ח ס"י שו). ודעת הרדב"ז (ס"י אלף קה) שהר ההר אינו רחוק כל כך לצפון, והוא מדרום לטרפול. ולדעה זו יש שכתבו שהוא הר הנקרא בערבית "ראס אל שאקא" (תבואת הארץ פ"א; הערות לנוץ לכפתור ופירא שם) או בניאס (תשובות הרמב"ם "פאר הדור" ס"י שמו, ובתשו' הרמב"ם פריימן שם: באינאס). הלבנון לדברי הכל הוא מדרום לההר ונכלל בתחום ארץ ישראל, ולכן נפרט ביהושע (יג ח) בין החבלים שנשארו לרשת. מהר ההר נמשך הגבול הצפוני לצד מזרח, וכלה בחצר עינן שהוא במקצוע מזרחית צפונית (במדבר ורש"י שם) של ארץ ישראל, ומקצוע דרומית מזרחית של דמשק (ע"י יחזקאל מז יז ורש"י, וע"י ארץ ישראל ושכנותיה להורו"ץ עמ' 280). כתב הרמב"ם (קידוש החודש פ"יח ה"ט"ז) שארץ ישראל מגיעה בצפון עד שלושים וחמש מעלות רוחב, והוא מתאים לדעה השניה לעיל במקומו של הר ההר.

(ד) הגבול המזרחי מתחיל מחצר עינן, שבמקצוע מזרחית צפונית, ונמשך לשפם - היא אפמיאה (תרגום ירושלמי שם, וע"י ערוך השלם ע' אפמיא שזוהי מערת פמיס שהירדן יוצא משם, ע"י בכורות נה א) - ומשם נמשך מצפון לדרום עד מזרחו של ים כנרת, באופן שים כנרת הוא בתוך הגבול, ומשם יורד אל הירדן ונמשך וכלה בים המלח, שהוא במקצוע מזרחית דרומית של ארץ ישראל (במדבר שם ורש"י שם). הירדן אם שינה מסלולו והרחיב גבול ארץ ישראל וקיצר מהצד השני או להיפך, מה שנטל נטל ומה שנתן נתן, שהגבול של ארץ ישראל הוא תמיד הירדן ומשתנה עם שינוי מהלך הירדן (ירושלמי חלה פ"ד ה"ד; תוספתא כתובות פ"ח הובאה בבא מציעא כב א).

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניציבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. ככה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

ארץ אגדה

הרב מרדכי הוכמן

הנביא והנחל שבדרך

בפרק קי בתהילים מוזכרות מלחמות מול אויבים, ובאמצע המזמור מוזכרת בחירה לכהונת עולם. ולקראת סיומו מוזכר מישהו ששונה מנחל שבדרך, וז"ל המזמור:

לְדוֹר מְזֻמָּר נָאֵם ד' לְאֶרְצִי שֶׁב לִימִינֵי עַד אֲשִׁית אִיבֵיךָ הַדָּם לְרַגְלֵיךָ: מִטָּה עֲזָךְ יִשְׁלַח ד' מִצִּיּוֹן רֹדֵה בְּקֶרֶב אִיבֵיךָ: עִמָּךְ נִדְבַת בְּיוֹם חִילֶךָ בְּהִדְרֵי קֹדֶשׁ מִרְחֵם מִשְׁחָר לֶךָ טַל יִלְחָתֶיךָ: נִשְׁבַּע ד' וְלֹא יִנְחַם אֶתְּךָ כִּהְיָ לְעוֹלָם עַל דְּבַרְתֵּי מַלְכֵי צֶדֶק: אֲ-דָנִי עַל יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם אָפוּ מְלָכִים: יְדִין בְּגוֹיִם מְלֵא גִוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל אֶרֶץ רַבָּה: מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל בֶּן יָרִים רֹאשׁ:

במאמר הקודם "[העוף והנחל שבדרך](#)" הובא מדרש תז"ל המתייחס לסיום המזמור, ומתאר עוף ששונה מן הנחל, והנחל מנסה לטפוח אותו לתוכו, והעוף מרים את ראשו. והתבאר במאמר, שבתחילת המזמור דויד מסביר שבגלל היותו מנהיג צבאי שהנהיג את עם ישראל למלחמות ולניצחונות, הוא נבחר להקים ממלכת כהנים בארץ ישראל, שתחליף את ממלכת הכהנים של מלכי-צדק (שהוא שם בן נוח). והתבאר, שה' הבטיח לאברהם להקים ממלכת כהנים מסוג חדש, שיהיו בה כהנים משני סוגים, וזו משמעות ה'בהמות' וה'צפורים' שבברית בין הבתרים. ה'צפורים' מסמלים את אלו שעוסקים בעיקר בענייני התורה והרוח והם כביכול עפים באויר, והם כהנים מסוג של 'עוף'. ויש גם כהנים מסוג אחר שאותם מסמלים ה'בהמות', שהם אלו שעוסקים בעיקר בגשמיות ובמלחמות ובענייני ביטחון וכלכלה. והתבאר שחברי קבוצת העוף בזים מתחילה לחברי קבוצת ה'בהמות', ומתייחסים אליהם כמו ל'פגרים'. אך אחר כך הם מתייחסים אל עצמם ואל אחיהם כמו לבני עם אחד שהצדדים השונים שבו משלבים יחד את העמל בתורה עם חיי עבודה של פיתוח העולם, ושילוב זה הוא המאפשר להם להרים ראש ולהביט בגאווה אל הגויים שאין בהם שילוב שכזה.

במאמר זה נתייחס למסורת אחרת למשמעות השתיה מן הנחל והיא מרומזת בתרגום¹ לכתוב, וז"ל:

"מפום נביא באורחא אולפן יקבל מטול היכנא יוקוף רישא"

בתרגום מרומזת מסורת, ולפיה, עם ישראל זוקף את ראשו, ומביט בגאווה אל הגויים, משום שהוא מקבל את דבר ד' מפי נביא בדרך, ודבר זה אינו קיים אצל הגויים. ויש לברר מה מקור המסורת?

מיתת אהרון ובחירת שבט לוי לעוסקי התורה

מות אהרון מוזכר בפרוט בפרשת חוקת² (במדבר כ, כח-כט):

"וַיִּפְשֹׁט מִשָּׂה אֶת-אֶהֱרֹן אֶת-בְּגָדָיו וַיַּלְבֵּשׁ אֹתָם אֶת-אַלְעָזָר בֶּנֹּן וַיָּמַת אֶהֱרֹן שֶׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מִשָּׂה וְאַלְעָזָר מִן-הָהָר: וַיֵּרְאוּ כָל-הָעֵדָה כִּי גִעַ אֶהֱרֹן וַיִּכְבְּוּ אֶת-אֶהֱרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בַּיִת יִשְׂרָאֵל:"

אך פרשיית מות אהרון מוזכרת באופן לא ברור גם בפרשת עקב (דברים י):

"... וְאִשָּׁם אֶת הַלַּחַת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי... וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֶׁם מֵת אֶהֱרֹן וַיִּקְבְּר שֶׁם וַיִּכְהֵן אֶלְעָזָר בֶּנֹּן תַּחְתָּיו: מִשָּׁם נִסְעוּ הַגְּדֻדָה וּמִן הַגְּדֻדָה יָטְבַתָּה אֶרֶץ נְחָלֵי מִים: בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ד' אֶת שֶׁבֶט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֶרֶץ בְּרִית ד' לְעַמֵּד לִפְנֵי ד' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרָךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה... וְאֶנְכִי עֹמְדֵתִי בְּהָר בְּיָמֵים הָרִאשׁוֹנִים..."

אין זה מובן, מדוע סיפור המסעות וקבורת אהרון משולב בתוכחה על חטא העגל שארע בשנה הראשונה, ומדוע מודגש שבני ישראל הגיעו באותם המסעות למקורות של מים. ודברי המפרש הפשטן רבנו סעדיה גאון מחזקים את הקושי, וז"ל שם:

"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ. וכאשר נעתר לתפילתי על אהרון, נשאר בחיים עד שנסעו בני ישראל."

דברי רס"ג חיזקו את סתירת הכתובים, שהרי לא יתכן שאהרון ימות פעמיים, הן בתחילת המסעות והן בשנה הארבעים. אלא שרס"ג רומז לנו ומאלץ אותנו להבין שמשם משתמש בתוכחה שלו במילים במשמעות סמלית. משה מוכיח כאן את ישראל, שבמסעות הראשונים שלהם - אהרון ימת באופן סמלי במוסרה, והדבר נזקף לחובתם.

רס"ג מרמז שהתורה מתייחסת כאן למציאות שלפניה יש בבני ישראל שתי קבוצות מרכזיות, קבוצה שרואה 'חיים' בעיסוק במלאכות גשמיות ובהקמת צבא ומלכות. וקבוצה שרואה 'חיים' בעיסוק בתורה ובתפילה. בשלב הראשוני כל קבוצה מחשיבה רק את דרכה שלה ונלחמת מלחמה רעיונית בחברי הקבוצה השניה, ומתייחסת אליהם בבזו גמור ורואה בהם 'מתים בזויים'. רס"ג מגלה, שמשם התפלל לה' שכל קבוצה תראה 'חיים' גם בתפקיד שממלאים חברי הקבוצה השניה, אך תפילתו הועילה לזמן קצר. ובסמוך לאחר חטא העגל עוד בתחילת המסעות - לפני המסעות החשובים שמוזכרים בפרשת מסעי - בני ישראל חזרו והתייחסו לאהרון כמו לימת בחייו.

בני ישראל נסעו אז והגיעו למקומות 'מים יפים' שמתאימים למרעה הצאן שלהם ושיש בהם גם מאכלים ופירות רגילים, הם שמחו בעיסוק זה ובאורח חיים שכזה והעדיפו אותם על פני העמל בתורה ואורח חיים של פרישות כאכילת המן וכדו'. הם התייחסו אז לאהרון שהיה פרוש ומתמיד בתורה כאלו הוא ימת בחייו בתפקיד בזוי שאותו אמור למלא גם אלעזר בנו. התייחסות בזויה דומה היתה גם כלפי שבט לוי 'עוסקי התורה'. באותה עת נבחר 'אלעזר' להיות זה שימלא בעתיד את תפקיד האיש הקדוש ביותר - 'הכהן הגדול'. ובאותה העת נבחר שבט לוי להיות קבוצת 'התלמידים' שתפקידה הוא לימוד התורה והעיסוק בענייני הקודש. ולכך כוונת הכתוב באומרו שם: "בַּעַת הַהוּא הַבְּדִיל ד' אֶת שֶׁבֶט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֶרֶץ בְּרִית ד' לְעַמֵּד לִפְנֵי ד' לְשָׂרְתוֹ וּלְבָרָךְ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה". ובאותה העת נבחרו שאר השבטים להיות בתפקיד אנשי הכלכלה והצבא. גם התלמוד הירושלמי מרמז לכך, וכדלקמן.

מות אהרון – ומלחמת הכנעני

וז"ל הירושלמי (יומא פ"א ה"א):

"א"ר יודן בי ר' שלום למה סמך הכתוב מיתת אהרון לשיבויר הלוחות ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא כשיבויר לוחות, כתיב [ודברים י, ו] 'וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְעוּ מִבְּאֵרֶת בְּנֵי יַעֲקֹב מוֹסְרָה שֶׁם מֵת אֶהֱרֹן'. וכי במוסרה מת אהרון והלא בהר הָהָר מת! הדא הוא דכתיב [במדבר לג, לח] 'וַיַּעַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֶל-הָהָר הָהָר עֲלֵיפִי ד' וַיָּמַת שָׁם'. אלא מכיון שמת אהרון נסתלקו ענני הכבוד ובקשו הכנענים להתגרות בס הדא הוא דכתיב [שם כא, א] 'וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּדְעֵרֶד יִשָּׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דְּרָךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל. מַהוּ 'הָרָךְ הָאֲתָרִים'? כי מת התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך, ובאו ונתגרו בהם ובקשו ישראל לחזור למצרים ונסעו לאחוריהן שמונה מסעות ורץ אחריו שבטו של לוי והרג ממנו שמונה משפחות, אף הם הרגו ממנו ארבע (אף בני ישראל הרגו משבט לוי ארבע משפחות, שכתוב) [ודברי הימים א כו, כג] 'לְעַמְרָמִי לְיִצְחָרִי לְחִבְרוֹנִי לְעֻזִּיאֵלִי, אִימְתִי חֲזָרוּ בִימֵי דוֹד (שמשפחות אלו מוזכרות בימי דויד כאשר מינה מבניהם לתפקידים שונים, ומכאן שלפני כן 'נהרגו' וחזרו 'חיו' בימי דוד). הדא היא דכתיב [תהילים עב ז] 'פָּרַח בְּיָמָיו

צִדִּיק וְרַב שְׁלוֹם עֲדָבְלֵי יָרַח. אמרו מי גרם לנו לדמים הללו? אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק, וישבו וקשרו הספיד, וגמלו לצדיק חסד, והעלה עליהן המקום כאלו מת שם ונקבר שם וגמלו לצדיק חסד.

ספור זה מעורר תמיהות רבות. אם בני לוי היו מסוגלים להילחם עם בני ישראל מדוע הם לא השתמשו בכוחם כדי להילחם באויב עצמו ולהציל את ישראל?! וכיצד הצליחו בני לוי להרוג באופן מדויק דווקא 'שמונה משפחות'?! גם ההריגה הנגדית של בני ישראל שהרגו במדויק 'ארבע משפחות' מבני לוי אינה מובנת. ואם משפחות אלו 'נהרגו' כיצד הן קמו לתחיה בימי דוד?!

הספור הפלאי רוצה לקשור בין מאורעות שארעו בשתי תקופות שונות. בשנת הארבעים, מיד לאחר מות אהרון בהר הֶהָר, ארע אירוע מלחמתי באזור הר הֶהָר (במדבר כא, א-ד). הספור מרמז שאירוע מלחמתי דומה ארע כבר בשנה הראשונה בסמוך לחטא העגל. אהרון אכן מת בהר הֶהָר בשנת הארבעים, ואלעזר מילא את מקומו של אהרון בתור כהן גדול. אך זכויותיו ותפילותיו של אלעזר לא הועילו להטיל פחד בלב האויב ולכן הוא נמנע מלבוא ולהילחם בישראל. גם זכויות עמל התורה של שבט לוי לא הועילו כדי ליצור את הפחד הזה. – "נסתלקו ענני כבוד וביקשו הכנענים להתגרות בישראל". סיבת הדבר היא משום שבני ישראל לא ראו צורך אמיתי ב'תפקיד' הרוחני הקדוש של אלעזר. והם לא ראו צורך ב'תפקיד' התורני של שבט לוי עוסקי התורה. אין אנו יודעים חשבונות של שמים, אך פעמים שקטרוג קל מצטרף שם להכרעת הדין. ובאותה השעה הקטרוג של בני ישראל על הזכויות של 'אלעזר' ושל 'התלמידים' מנע את קבלת הזכויות בשמים, ולכן הקב"ה לא השתמש אז בזכויות אלו כדי להפיל מורא על האויב.

'שמונה' ו'ארבע'

הכהן הגדול לובש בדרך כלל 'שמונה בגדים' המכונים 'בגדי זהב', ואמנם רק ארבעה מהם עשויים מזהב, אך הם מכונים באופן כללי 'בגדי זהב'. הכהן הגדול עובד ב'שמונה בגדים' רק בעבודות החיצוניות שאינן נעשות בקדוש-הקדשים. אך כאשר הוא נכנס לשם אחת בשנה ביום הכפורים אסור לו ללבושם, והוא צריך ללבוש 'בגדי לבן' המכונים גם 'ארבעה בגדים'. המספר 'שמונה' מיוחס לעבודות החיצוניות והמספר 'ארבעה' מיוחס לעבודות הפנימיות.

כל אחד מעם ישראל חש שהוא עושה את התפקיד הנצרך ביותר, והוא כביכול עושה את תפקידו של האיש החשוב ביותר (=הכהן הגדול), וכולם צריכים להיות כמוהו. בני לוי שעסקו ב'תפקיד הפנימי' של לימוד התורה, חשבו שרק הם מחוברים לחיים, וכל בני ישראל צריכים להיות כמוהם. הם התייחסו בבוז לשאר השבטים שעסקו בתפקיד החיצוני של אימונים צבאיים, התפקיד שהמספר 'שמונה' מסמל אותו. הם התייחסו אליהם בתור 'אנשים הרוגים', וזו משמעות הספור שהם 'הרגו' מהם 'שמונה משפחות'.

מאידך, בני שאר השבטים שעסקו באימונים צבאיים חשו שהם עושים את התפקיד הנצרך ביותר, והם כביכול עושים את תפקידו של האיש החשוב ביותר (=הכהן הגדול), וכולם צריכים להיות כמוהם. הם התייחסו בבוז לאלעזר והתלמידים משבט לוי שעסקו בתפקיד הפנימי של לימוד התורה, התפקיד שהמספר 'ארבע' מסמל אותו. הם התייחסו בתור 'אנשים הרוגים', וזו משמעות הספור שהם 'הרגו' משבט לוי 'ארבעה משפחות'. אלא שהקטרוגים ההדדיים הזיקו לכלל ישראל, ומנעו (ח"ו) מהקב"ה להטיל מורא בלב האויב, והאויב רצה לבוא ולהילחם בישראל.

כדי להבריח את האויב, היה צורך שכל קבוצה תראה 'חיים' גם בתפקיד שממלאים חברי הקבוצה השניה. אלא שמהפך מחשבתי זה היה קשה להם באותו זמן, ולכן הם נקטו בפתרון ביניים. הם התייחסו ל'תפקיד' שממלאים חברי הקבוצה השניה בתור תפקיד 'הכרחי', אלא שביחס לתפקיד ה'חיי' שלהם הרי שהתפקיד של חברי הקבוצה השניה נחשב ל'מת מכובד'. ויש להתייחס אל חברי הקבוצה הנגדית באופן 'מכובד' ולהספיד אותם בתור 'קבורים בחייהם בתפקיד שלהם'. ובאותה העת, בני ישראל אנשי המלחמה קיבלו על עצמם לראות את אהרון הכהן הגדול כמי שהיה 'קבור בחייו' בתפקיד מכובד, ולהתייחס בהתאם גם ל'אלעזר' בנו שנכנס לתפקיד זה. ואחר שהם 'כיבדו' ו'הספידו' תפקיד זה, הקב"ה קיבל את תפילותיו וזכויותיו של אלעזר. וזו המשמעות הפנימית של המעשה ש"הלכו וקשרו לו הספד וגמלו לצדיק חסד".

המעשה שבירושלמי מספר על בריחה מהר הֶהָר למוסָרָה כדי לקשור בין שני הספורים השונים שבתורה על מות אהרון, וכדי לרמז שמה שארע בשנת הארבעים לאחר שאהרון מת ממש, ארע כבר בשנה הראשונה סמוך לאחר חטא העגל. בני ישראל נסעו אז בסמוך למקומות של 'מים יפים', והם החליטו אז שחיים מחוברים לארציות הם ה'תפקיד' שיש בו 'חיים', והם התייחסו בבוז ל'תפקיד' של אהרון שכרוך בפרישות, ולמי שממלא אותו בתור 'הרוג'. ובאופן דומה הם התייחסו לתפקיד של 'התלמידים' (שבט לוי). כאמור אין אנו יודעים חשבונות שמים, אלא שגם אז השפיע הקטרוג וגרם לכך שהקב"ה לא קיבל את תפילותיו וזכויותיו של אהרון וכן זכויות 'התלמידים' שהם שבט לוי, ולכן כבר אז בסמוך לחטא העגל האויב רצה לבוא ולהילחם. וכבר אז בני ישראל תיקנו את דרכם, והחליטו להתייחס ל'תפקיד' של אהרון בתור תפקיד של 'מת מכובד'. ויש לכבד אותו על כך שהוא מוכן להיות 'קבור בחייו' בתפקיד זה, וכן לכבד את 'אלעזר' בנו שעתיד בבוא העת להיות 'קבור חיים' בתפקיד זה. וכבר אז החליטו שכדאי לכבד גם את 'התלמידים' (שבט לוי). ולפירוש זה מרמזים גם רס"ג וגם הירושלמי, וכן מרמז גם תרגום יונתן שם.

על כן ירים ראש

ההחלטה של שאר השבטים לכבד את אהרון, משמעותה ההכרה שעם ישראל הוא עם מיוחד, שזוכה לשמוע את דבר ד' מפי אהרון שהיה נביא. וההבנה וההסכמה שאלעזר יחליף בבוא העת את אהרון אביו וילבש את בגדיו, היא ההבנה שעם ישראל מובטח על המשכת קבלת דבר ד' לישראל באמצעות האורים והתומים שהיה לובש הכהן הגדול. ההבנה שעם ישראל הוא עם מיוחד, חדרה אז לכל אחד מישראל, והביאה אותם להביט בגאווה אל עבר הגויים שלא זכו לכך. הבנה פנימית זו ניכרה אז בכל אחד מישראל בפני עצמו, ועל כולם יחד ככלל, והבריחה את הגויים שבאו להילחם בישראל, וכעין האמור בתורה: "וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ד' נִקְרָא עֲלֵיךְ וַיִּרְאוּ מִמֶּךָ" (דברים כח, י). ומטעם זה לא רואה המדרש שבירושלמי צורך לספר מה קרה בסוף לאותם כנענים שבאו להילחם עימם. משום שהם ברחו מבני ישראל ללא צורך במלחמה.

החלטה זו התקבלה בעם ישראל בעת שהיו ב"יִטְבְּתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם". שבטי ישראל הלוחמים הכירו בכך, שהם אוהבים אמנם את ה'נחל בדרך', ואת ה'מים היפים' ואת מנעמי החיים שיש בארץ הנחלים. אך הם עם מיוחד משום שנובע בהם גם 'נחל רוחני' של דבר ה', והם שותים ממנו באמצעות אהרון הנביא ובאמצעות אלעזר בנו שיחליף אותו בבוא היום, ויהיה מוכן להיות 'קבור חיים' בתפקיד של אביו.

בסיום המאמר נמצאנו למדים, שכאשר דויד מספר במזמור על בחירת 'ממלכת הכהנים' מהסוג החדש, ממלכה שיש בה 'כהנים' שעוסקים ברוחניות, ו'כהנים' שעוסקים בגשמיות, הוא מזכיר בסיום מזמור את המקום שבו עם ישראל החליט שהוא ממלכה שכזו, ממלכה שמשלבת שני פנים אלו. ודבר זה מרמז בכתוב המסיים את המזמור, ובאופן שהוא מתבאר בתרגום שעל הכתוב, שמפרש: "מפי נביא בדרך יקבל את דבר ד' על כן ירים ראש". והיינו, שהגאווה הלאומית של עם ישראל היא על היותם זוכים לקבל את דבר ד' בדרך מפי הנביא. והחלטה זו התקבלה בעם בהיותם בדרך ב"יִטְבְּתָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם".

¹ ראו תוספות (מגילה דף כא, ב): "דודאי יש תרגום אבל לא עשאו יהונתן אלא מימי התנאים נעשה".
² ובאופן דומה בפרשת מסעי (במדבר לג, לח).

New York, USA

ניו יורק, ארה"ב

שבט תשס"ב

שימוש בחברת הובלה לא יהודית להובלת סחורה, מיום ו' לשבת בבוקר, עבור לקוח שאינו יהודי

שאלה

האם מותר לשלוח סחורה ביום ו' באמצעות חברת הובלה לא יהודית, בחו"ל, ולבקש שהסחורה תגיע בשבת ללקוח הלא יהודי?

תשובה

הדבר מותר רק במקום צורך גדול (דחוף), מכיוון ש"אמירה דאמירה" לגוי מותרת במקום צורך גדול בלבד [ונחשב לאמירה דאמירה מכיוון שהיהודי מדבר עם המזכירה או עם בעלי החברה, והם אומרים לפועלים שלהם. אבל לדבר ישירות עם הפועלים – אסור, מכיוון שאז זו אמירה ישירה]¹.

כאשר אין צורך גדול, מותר למסור את עבודת ההובלה לחברה בסתמא, אפילו אם ידוע שהם יבצעו אותה בשבת, אבל אסור לומר להם במפורש לעשות כן².

¹ שו"ת "שבות יעקב" (ח"ג סו"ס מב), "מלכים אומניך" (פרק ח סעיף א).
² שו"ע (או"ח רמז סעי' א) ושם ב"משנה ברורה" (ס"ק ג).

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
ליליאן בת פורטונה

רועי משה אלחנן בן גינה דבֶּרָה
יהושפט יחזקאל בן מילכה
יהבית יהודית בת תירצה

הרב אביחי ניסן בן חיה
אורנית מרים בת דליה

בתוך שאר חולי עם ישראל

חדש – "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עוזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

